

Jordarna vi odlar – en praktisk handledning

När koloniföreningen började, var jorden vi tog över en kompakt, tungbearbetad lerjord. Efter mycket arbete och med mycket inblandade organiskt material har den i många fall blivit en bra och bördig jord för köksväxter, perenner och buskar. Avgörande är att få den lucker och genomsläpplig för både vatten och luft.

De lotter som nu grävts upp för att lägga fjärrvärmerör har fått en matjord av helt annat slag, en mullrik sandjord, som i sig är lucker och lättbearbetad. Den här handledningen skrivs för att beskriva skillnaderna och hur jordarna bör skötas.

Att sköta frilandsjorden efter fjärrvärmeprojektet

Den nya jorden läggs på de lotter som grävts upp för fjärrvärmeprojektet. Det är de som ligger längs gång- och cykelbanan: 18, 28,29, 39, 40, 50, 51, 61, 62 72, 73, 80 samt delvis 8, 9 och 17. Det är en halv meter tjockt lager av frilandsjord från Hasselfors, en mullrik sandjord med en mindre del lera, fri från ogräsrötter. Den kan också innehålla småsten och mindre träpinnar vilket bidrar till strukturen. Jorden är gödslad, så inget mer gödsel ska tillföras den första våren. För väldigt näringskrävande växter kan viss extra gödsling behövas under växtsäsongen. Det är en allroundjord för den mesta slags odling, utmärkt för potatis, morötter och många andra rotsaker och sparris. Varför inte pröva att odla svartrötter?

Speciellt bra med den jorden är att den från början är lucker, lättbearbetad och näringsrik. Den värms snabbt upp på våren. Nackdelar är att den kan bli för torr och att näringsämnen kan lakas ur. Det är mullen som kan behålla vatten och näring. För att motverka uttorkning är det bra att hela året (utom vid sådd och innan växterna blivit stora nog) täcka ytan med organiskt material som gräsklipp eller löv. En risk är att sniglar kan trivas under täcket. Lyft emellanåt på det, samla in sniglarna och nacka dem. Sandjorden ska aldrig gödulas på hösten, då näringen lakas ur under vintern. Den behöver inte höstgrävas.

I den levererade jorden är det mest torv som ger mullstruktur. Den bryts successivt ner och man behöver de följande åren tillföra mer mullämnen, som bildas av att organismer bryter ner växtdelar. Det gör man främst med kompost, barkmull och genom att gödsla med ko- eller hästgödsel. I sandjord är det utmärkt att gräva ner biokol. Sådan lagrar nämligen både fukt och näring. Innan den grävs ner behöver den laddas med näring, för att den inte ska dra ur näringen ur jorden. Det går bra med "guldvatten", urin.

Det är utmärkt att jorden är lucker, rötter kan lätt växa ner och de får bra med syre. Pressa inte ihop den i onödan. Bestäm från början var du ska ha gångar. På dem kan du lägga täckbark eller ha gräsmatta.

Att sköta områdets gamla lerjord

Från början var det tungbearbetad styv lera. Sådan är näringsrik men rötterna har svårt att växa i den. Den blir lätt blöt för att vatten har svårt att sjunka undan och rötterna får inte syre. Efter drygt 30 år har vi i varierande grad lyckats förbättra jorden genom att blanda upp den med mullämnen.

Traditionellt har man höstgrävt lerjorden. Fördelen är att tjälen hjälper till att sönderdela lerkokorna. Det är nu tveksamt hur effektivt det är, när vi kan ha så milda vintrar. Dessa gör också att näringen lättare lakas ur, så att vi bör gödsla på våren istället. Har man väl fått upp en bra struktur på jorden, räcker det med att på våren vända ner mullämnen och gödsel, speciellt kompost, barkmull och ko- eller hästgödsel. Barkmullen har en effekt som vara längre än torvmull. Det är utmärkt att kontinuerligt mylla ner organiskt material som mikroorganismerna kan ta hand om. Har man lyckats luckra upp jorden, är det ännu viktigare än för sandjorden att låta bli att trycka ihop den genom att

gå på den. Det är bra att vintertid ha jorden täckt med organiskt material. Men det ska på våren tas bort eller myllas ner, så att solen kommer åt att värma jorden.

Har man en besvärlig lerjord som man vill förbättra radikalt, kan man anlägga upphöjda odlingsbäddar. En sådan ska inte vara bredare än ca 120 cm, detta för att man ska kunna sköta den från gångarna längs långsidorna och aldrig behöva gå på den. På den kan man odla tätare, så välj ett soligt ställe. Lägg ut ett tjockt lager mullämnen över bädden, gärna en halv skottkärra per kvadratmeter, kompost även halvförmultnad eller annan mull. Lägg också ut minst 5 liter ko- eller hästgödsel per kvm. Gräv sedan en fåra, ett spadtag djupt, i ena änden av bädden. Lägg den jorden i en skottkärra. Luckra sedan upp jorden i botten av fåran med en grep. Gräv sedan en ny fåra intill och lägg den jorden i den första fåran. Luckra så botten i den fåran och fortsätt på det viset medan du backar bakåt över bädden, fåra efter fåra. Det här ska vara sista gången du trampar på den jorden. Den sista fåran fyller du så med den jord du sparar i skottkärran. Det här gör du bara när du anlägger odlingsbädden. De följande åren behöver du bara mylla ner mullämnen och gödsel för att underhålla den.

Att sköta en kompost

För att få bra jord behöver man ordentligt med kompost. Här beskrivs en trädgårdskompost som man inte får lägga matrester i, då det skulle dra till sig råttor och möss. Man kan anlägga en kompost direkt på marken eller använda någon behållare. Behållaren ska inte vara hög och smal, då blir det för torrt. För komposteringen krävs både fukt och luft. Man ska inte lägga komposten nära ett träd eller en starkväxande buske, då kan den bli full av växande rötter. Enligt miljödiplomeringen ska man ha en kompost på lotten, men den ska om möjligt ligga minst 5 m från närmaste dike.

Lägg i botten ett luftigt lager av grenar och kvistar.

Lägg i trädgårdsavfall varvat med tunna lager av jord eller kompostmylla.

Grövre blast, stjälkar och kvistar behöver sönderdelas, max 5 cm längd. Använd en bra sekator och akta fingrarna.

Frukt- och grönsaksrens och kaffesump med filterpåse går bra att ta med hemifrån.

Har du mycket kolhaltigt material i komposten, löv, speciellt eklöv eller kvistar, tillsätt då emellanåt kväve t.ex. en skvätt urin.

Se till att komposten är lagom fuktig, vattna vid torka.

Gräv om komposten på våren. Flytta den ett greptag åt gången till ett angränsande ställe, så att materialet hamnar i uppochnedvänd ordning. Där får den ligga och mogna till våren därpå. På den högen går det också bra att odla squash eller pumpa.

Gröngödsling

Ännu mer mullbildande material får man av att också odla gröngödslingsväxter. Köp en påse blandat gröngödslingsfrö att så, om det skulle bli en bit barmark över, t.ex. efter tidig skörd. Slå av dem med lie innan de går i frö. En del växter kan slås av ett par gånger under året. Använd det slagna som täckmaterial eller kompostera. Mylla ner växterna sent på hösten eller på våren. När grönskan bryts ner höjs jordens mullhalt. Nedbrytningen frigör också näringen som växterna samlat, speciellt baljväxter som kan ta kväve ur luften. Växterna fångar också upp näring från jorden som sedan frigörs successivt. Rotsystemen kan luckra jorden på djupet. Jämfört med barmark skyddar växterna jorden mot uttorkning och urlakning av näring.